

УСТАНОВА “БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ АРХІЎ-МУЗЕЙ ЛІТАРАТУРЫ І МАСТАЦТВА”

**ДУДАР АЛЕСЬ (ДАЙЛІДОВІЧ АЛЯКСАНДР АЛЯКСАНДРАВІЧ)
ПАЭТ, КРЫТЫК, ПЕРАКЛАДЧЫК**

24 СНЕЖНЯ 1904 Г. – 29 КАСТРЫЧНІКА 1937 Г.

ФОНД № 529

ВОПІС № 1

1915-[1960-я гг] гг.

МІНСК 2023

ЗМЕСТ

да воп. № 1

ф. 529

№№	Назва раздзелаў	№ спраў	№ стар. воп.
----	-----------------	---------	--------------

1. ПРАДМОВА
ДАКУМЕНТЫ А. ДУДАРА

Прадмова

Алесь Дудар (Дайлідовіч Аляксандр Аляксандравіч) нарадзіўся 24 снежня 1904 г. у в. Навасёлкі Мазырскага павета Мінскай губерні (цяпер Петрыкаўскі раён Гомельскай вобласці) у сям’і селяніна. У 1910 г. Дайлідовічы пераязджаюць у Мар’іну Горку, адтуль – у Мінск. Тут бацька паступае на службу ў кантору Маскоўска-Беларуска-Балтыйскай чыгункі. У 1914 г. ён звяртаецца да кіраўніцтва з просьбай выдзеліць субсідыю на навучанне сына, і ў верасні дзесяцігадовы Алесь становіцца вучнем Мінскай гімназіі С.П. Зубакіна і К.В. Фальковіча. Працягваць вучобу прыйшлося ў Казлоўскай мужчынскай гімназіі Тамбоўскай вобласці (зараз – г. Мічурынск), дзе бацькі жылі як бежанцы з 1915 г. На пачатку 1920-х – вяртанне ў Мінск, вучоба ў мінскай чыгуначнай школе-сямігодцы № 9. У 1921 г. – заканчэнне сямігодкі і паступленне акцёрам у вандроўную трупу Уладзіслава Галубка. У 1923 г. разам з іншымі літаратарамі Алесь Дудар прымаў удзел у заснаванні літаратурнага аб’яднання “Маладняк”, стаў адным з яго лідараў. А. Дудару прапанавалі таксама супрацоўніцтва ў газеце “Савецкая Беларусь”. У 1927-1928 гг. вучыўся на літаратурна-лінгвістычным аддзяленні педагогічнага факультэта БДУ, але хутка пакінуў вучобу ў знак пратэсту супраць правалу палітыкі беларусізацыі ў БДУ. У сакавіку 1929 г. быў прысуджаны да трохгадовай высылкі ў Смаленск за верш “Пасеклі наш край папалам...”. 22 ліпеня 1930 г. яго арыштавалі ў Смаленску і прывезлі ў Мінск на допыты па справе “Саюза вызвалення Беларусі”. Пасля заканчэння следства і суда, А. Дудар адпраўлены ў Смаленск “дабываць” свой першы тэрмін, які быў яму скарачаны на 8 месяцаў за паказанні і пакаянны вершаваны “Ліст да рэдактара” з поўным публічным прызнаннем сваіх “нацыял-дэмакратычных памылак”. Па вяртанні з высылкі Алесь Дудар уключыўся ў літаратурнае жыццё. У 1934 г. уступіў у Саюз пісьменнікаў БССР. Зноў арыштаваны 31 кастрычніка 1936 г., а праз год, пасля допытаў і катаванняў, расстраляны 29.10.1937 г. разам з іншымі пісьменнікамі. Рэабілітаваны ў 1957 г.

Першыя вершы А. Дудар надрукаваў у газеце “Савецкая Беларусь” у 1921 г. Выдаў зборнікі вершаў “Беларусь бунтарская” (1925), “Сонечнымі сцежкамі” (1925), “І залацісцей, і сталёвей” (1926), “Вежа” (1928), паэмы “Шанхайскі шоўк” (1926), “Слуцк” (1935), зборнік апавяданняў “Марсельеза” (1927), зборнік крытычных нарысаў “Пра літаратурныя справы” (пад псеўданімам Т. Глыбоцкі). У 1935-1936 гг. займаўся перакладамі твораў Г. Гейнэ, І.В. Гётэ, У. Шэкспіра, П. Бамаршэ, Ф. Шылера, М.С. Ціханова, С.А. Ясеніна і інш. На пачатку 1936 г. Алесь Дудар атрымаў заданне ад пушкінскай камісіі, якую ўзначальваў Янка Купала, перакласці “Яўгенія Анегіна”, але беларускі чытач яго так і не пабачыў, бо паэт зноў быў асуджаны. З 1937 г. гэты пераклад захоўваўся у сям’і – Вольгі Іванаўны

і Яўгеніі Аляксандраўны Дайлідовіч. Пасля іх смерці архіў паэта прыняла яго пляменніца Лідзія Маркаўна Малініна, якая ў 2017 г. перадала на захаванне асабістыя дакументы А. Дудара Ганне Канстанцінаўне Севярынец. 19 жніўня 2020 г. дакументы паступілі ў БДАМЛМ, дзе ў 2021 г. прайшлі экспертызу навуковай і гістарычнай каштоўнасці. У 2022 г. пасля навукова-тэхнічнай апрацоўкі быў складзены воп. № 1 ф. № 529 А. Дудара ў колькасці 26 спраў (48 дак.) за 1915-[1960-я гг].

Вопіс А. Дудара склалі: пераклады паэмы А.С. Пушкіна «Еўгеній Онегін» і ўрыўкаў з твораў І.В. Гётэ, Г. Гейнэ, У. Шэкспіра і інш., пісьмо А. Дудара В.І. Дайлідовіч (маці), дароўны надпіс М. Зарэцкага на вокладцы сваёй кнігі «Стежки-доріжкі». Біяграфічныя дакументы паэта прадстаўлены даведкамі аб вучобе ў Мінскай гімназіі С.П. Зубакіна і К.В. Фальковіча, запрашэннем Беларускай акадэміі навук прыняць удзел у напісанні біябібліяграфічнага даведніка, дакументамі аб рэабілітацыі А. Дудара. У вопіс увайшлі рэзалюцыі Саюза літоўскіх пралетарскіх пісьменнікаў і паэтаў імя Ю. Яноніса, дасланыя да ведама ў рэдакцыю часопіса «Маладняк», рэцэнзія М.І. Калачынскага на кнігу «Выбраных твораў А. Дудара», рукапіс А. Дудара верша Я. Коласа «Малітва беларускага пісьменніка» і інш. Выяўленыя дакументы прадстаўлены фатаграфіямі А. Дудара і Н.В. Вішнеўскай (жонкі), В.І. Дайлідовіч (маці), Я.А. Дайлідовіч (сястры), Л.М. Малінінай (пляменніцы), дома па вуліцы Правадной г. Мінска, дзе жыла сям'я. У канцы вопісу размешчана невялікая колькасць дакументаў В.І. і Я.А. Дайлідовіч (маці і сястры).

Прадмову склала
вяд. архівіст
06.04.2022

І.А. Евенка

ФОНД № 529
ВОПІС № 1
1915 – [1960-я гг]

№№ п/п	Загалоўкі спраў	Крайнія даты	Коль- касць лістоў	Коль- касць дак-ў	АҚД
1. ДАКУМЕНТЫ А. ДУДАРА					
1	Г. Гейнэ. "Германія. Зімовая казка". Паэма. У перакладзе А. Дудара з нямецкай мовы. Главы 1,2,26,27. Урыўкі. Машынапіс	[1935-1936]	8	1	
2	А.С. Пушкін. "Еўгеній Онегін". Паэма. У перакладзе А. Дудара з рускай мовы. Главы 1-3. Пачатак. Аўтограф перакладчыка	1936	134	1	
3	А.С. Пушкін. "Еўгеній Онегін". Паэма. У перакладзе А. Дудара з рускай мовы. Главы 4-5. Працяг. Аўтограф перакладчыка, машынапіс	1936	71		
4	А.С. Пушкін. "Еўгеній Онегін". Паэма. У перакладзе А. Дудара з рускай мовы. Главы 6-7. Працяг. Аўтограф перакладчыка, машынапіс	1936	115		
5	А.С. Пушкін. "Еўгеній Онегін". Паэма. У перакладзе А. Дудара з рускай мовы. Глава 8. Заканчэнне. Аўтограф перакладчыка, машынапіс	1936	70		
	* * *				
6	І.В. Гётэ. "Фауст", "Балада пра Фульскага караля". Трагедыя. У перакладзе А. Дудара з нямецкай мовы. Урыўкі. Аўтограф перакладчыка	[1934-1935]	24	3	
	* * *				
7	У. Шэкспір. "Атэла". Трагедыя. У перакладзе А. Дудара з англійскай мовы. Акт 1. Сцэны 1-3. Аўтограф перакладчыка	[1934-1935]	22	1	
8	Неўстаноўлены аўтар. "Дзьме з мора люты сівер...." Верш. У перакладзе А. Дудара. Урываек. Аўтограф перакладчыка. На адваротных старонках - накіды да перакладу трагедыі І.В. Гётэ "Фауст" - аўтограф перакладчыка	[1930-я гг]	2	1	
	* * *				

№№ п/п	Загалоўкі спраў	Крайнія даты	Коль- касць лістоў	Коль- касць дак-ў	АҚД
9	Пісьмо А. Дудара В.І. Дайлідовіч (маці) з СІЗА г. Мінска. Дароўны надпіс А. Дудара Я.А. Дайлідовіч (сястры) на кнізе, падоранай ёй	1927,1936	2	2	
10	Дароўны надпіс М. Зарэцкага А. Дудару на вокладцы сваёй кнігі "Стежки-доріжки" ў перакладзе Л. Кардзіналаўскай з беларускай мовы на ўкраінскую	1932	1	1	
	* * *				
11	Атэстат А.А. Дайлідовіча аб заканчэнні 1-га класа Мінскай гімназіі С.П. Зубакіна і К.В. Фальковіча, заява В.І. Дайлідовіч (маці) аб залічэнні сына ў 2 - гі клас Казлоўскай мужчынскай гімназіі Тамбоўскай вобласці (зараз - г. Мічурынск). Копіі. Прыкладзена ксеракопія вокладкі ведамасці вучняў 1-га класа Мінскай гімназіі С.П. Зубакіна і К.В. Фальковіча за 1914-1915 гг. Л. 1	1915	6	4	
12	Даведка на імя А.А. Дайлідовіча аб вучобе ў 17-й школе 2-й ступені г. Мінска	1922	1	1	
13	Ашчадныя кніжкі А. Дудара	1927,1931	12	2	
14	Запрашэнне Беларускай акадэміі навук А. Дудару прыняць удзел у напісанні біябібліяграфічнага даведніка, падпісанае Я.І. Барычэўскім	[1932-1933]	1	1	
15	Дагавор БДТ-1 з А. Дударам на пераклад п'есы У. Шэкспіра "Атэла" на беларускую мову	1936	3	2	
	* * *				
16	Дакументы аб рэабілітацыі А. Дудара: пастанова народнага суда Ленінскага раёна г. Мінска аб прызнанні факту сваяцтва В.І. Дайлідовіч (маці) з А.А. Дайлідовічам (сынам), даведка аб рэабілітацыі А. Дудара і інш. Арыгінал, копіі	1957	3	3	
	* * *				
17	Рэзалюцыі Саюза літоўскіх пралетарскіх пісьменнікаў і паэтаў імя Ю. Яноніса, дасланыя да ведама ў рэдакцыю часопіса "Маладняк"	1927	6	5	
	* * *				

№№ п/п	Загалоўкі спраў	Крайнія даты	Коль- касць лістоў	Коль- касць дак-ў	АКД
18	М.І. Калачынскі. Рэцэнзія на кнігу "Выбраныя творы А. Дудара". Машынапіс	1959	5	1	
19	[Л.М. Малініна]. Біяграфія А. Дудара. Без канца. Машынапіс з аўтарскай праўкай * * *	[1960-я гг]	2	1	
20	Я. Колас. "Малітва беларускага пісьменніка". Верш. Рукапіс А. Дудара. [1930-я гг] * * *	[1925]	1	1	
21	Фатаграфіі А. Дудара, Н.В. Вішнеўскай, індывідуальныя. На адной з фатаграфій А. Дудара - яго дароўны надпіс Я.А. Дайлідовіч (сястры). Арыгіналы, копія	[1927-1931]	3	3	
22	Фатаграфіі сваякоў А. Дудара: В.І. Дайлідовіч (маці), Я.А. Дайлідовіч (сястры), Л.М. Малінінай (пляменніцы) і інш.	1932, 1959	2	2	
23	Фатаграфіі дома па вуліцы Правадной г. Мінска, дзе жыла сям'я Дайлідовічаў. Копіі * * *	[1920-я-1930-я гг]	2	2	
24	Фатаграфія У. Галубка, індывідуальная. 3 дароўным надпісам А. Дудару ад 22.05.1924 г. Паштовая картка з выявай В.Л. Палішчука (украінскага пісьменніка). 3 дароўным надпісам А. Дудару ад 14.05.1928 г. * * *		3	3	
25	Заявы, пісьмы В.І. і Я.А. Дайлідовіч (маці і сястры) наркому ўнутраных спраў СССР Л.П. Берыю, начальніку штаба вайсковай часткі №62293 горада Варашылава і інш. з просьбай аб росшуку А. Дудара. Прыкладзены адказ палкоўніка Іванова на заяву Я.А. Дайлідовіч (сястры) ад 17.10.1956. Л. 4	1938-1956	4	4	
26	Дакументы Я.А. Дайлідовіч (сястры): аўтабіяграфія, анкеты	1954-1956	6	3	

У дадзены вопіс унесена 26 (дваццаць шэсць)
спраў з № 1 па № 26 , 48 дакументаў.

Вопіс склала і апрацоўку
фонда зрабіла

вяд. архівіст І.А. Евенка

Дакументы прынялі:

_____
_____

" _____ " _____ 20____ г.